

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

УДК 81'0(477)

С.В. Артюх

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ОПОРУ МАТЕРІАЛІВ У ПЕРІОД 20–30-Х РР. ХХ СТ.

Статтю присвячено одному з етапів становлення терміносистеми опору матеріалів — етапові її поглибленого розвитку на науковій основі, що охоплює 1924–1934 роки. Розглядається формування терміносистеми опору матеріалів та відображення її в термінологічних словниках і фаховій літературі, екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники її розвитку (зокрема, термінологічна робота в державних наукових та в громадських організаціях, видавнича діяльність, розвиток освіти тощо). Проаналізовано особливості лексикографічного опрацювання термінів опору матеріалів: їхній кількісний та якісний склад, способи номінації понять.

Ключові слова: термінологія опору матеріалів, історія терміносистеми, термін, термінотворення, термінологічний словник.

Артюх С.В. Вопросы формирования терминологии сопротивления материалов в период 20–30-х гг. XX в. *Статья посвящена одному из этапов становления терминосистемы сопротивления материалов — этапу её углубленного развития на научной основе, охватывающему 1924–1934 годы. Рассматривается формирование терминосистемы сопротивления материалов, экстралингвальные и интралингвальные факторы ее развития (терминологическая работа в государственных научных и в общественных организациях, издательская деятельность, развитие образования и др.). Анализируется отображение терминов сопротивления материалов в терминологических словарях и специальной литературе: их количественный и качественный состав, способы номинации понятий.*

Ключевые слова: терминология сопротивления материалов, история терминосистемы, термин, терминообразование, терминологический словарь.

Artyukh S.V. The question of formation of terminology of materials strength in the period of the twenties-thirties of the XXth century. *The article deals with one of the stages of formation of terminology of materials strength — the stage of its profound development on the scientific basis in 1924–1934. Under analysis there was the formation of terminology of the materials strength and its expression in terminological dictionaries and special literature, extralinguistic and intralinguistic factors of its development (terminology work in the state scientific and public organizations, publishing, development of education and other factors), features of its lexicographic development (quantitative and qualitative composition of terms, methods of nomination of materials strength concepts).*

Keywords: terminology of materials strength, history of the terms system, terms formation, terminological dictionary.

Період 20–30-х років ХХ століття, «золота доба» розвитку української наукової мови, є надзвичайно важливим етапом для формування більшості вітчизняних терміносистем, тому він давно привертає до себе увагу дослідників. До питань організації термінологічної роботи в той час зверталися

Г. Холодний та М. Гладкий на сторінках «Вісника ІУНМ» (1928–1930 рр.). Із наукових публікацій останнього часу можна вказати на роботи Л. Боярової, С. Булик-Верхоли, Є. Карпіловської, О. Кочерги, О. Кучеренко, Н. Нікуліної, Л. Симоненко, Я. Яремка та багатьох інших лінгвістів. Розвиток термінознавства та термінографії 20-х рр. ХХ ст. розглянуто в роботах І. Кочан. Історії розвитку української фізичної термінології присвячене дисертаційне дослідження І. Процик, а історії машинобудівної термінології – О. Литвин.

Проте термінологія опору матеріалів як окрема, системна цілісність в аспекті свого історичного розвитку досі не ставала предметом дослідження. Тому проблема, порушена в статті, – на тлі розвитку української наукової термінології загалом визначити особливості формування терміносистеми опору матеріалів протягом 20–30-х років минулого століття. Метою статті є встановлення на матеріалі аналізу термінологічних словників та фахової літератури зазначеного періоду чинників розвитку терміносистеми опору матеріалів та специфіки її формування, відображення наукових понять у сферах фіксації та функціонування термінів. Отже, матеріалом дослідження є лексикографічні джерела та наукова література, де зафіксовано терміни опору матеріалів, а предмет дослідження – екстра- й інтралінгвальні чинники та визначні риси розвитку терміносистеми опору матеріалів. Актуальність дослідження зумовлена важливістю розглянутого періоду як для розвитку термінології механіки, так і для розвитку української наукової термінології загалом.

Українські терміни з галузі опору матеріалів уперше зафіксовано в 1896 р. у «Матеріялах до фізичної термінології. Часть перша, механіка», укладених В. Левицьким, у кількості 39 терміноодиниць. Проте наступні кілька десятиліть не можна вважати плідними для розвитку термінології опору матеріалів, оскільки, через відомі історичні чинники не виходить друком фахова література (монографії, підручники тощо), а в нечисленних словниках термінуються лише окремі поняття опору матеріалів: так, у «Російсько-українському словнику термінів фізики і хімії» М. Вікула, виданому в м. Гадячі 1918 року, з 1089 лексем є лише 13 термінів (1,19%), що можна віднести до терміносистеми опору матеріалів.

Ситуація докорінно змінюється на початку 1920-х років, коли розрізнені до того часу осередки термінознавчої роботи об'єднуються навколо Інституту Української Наукової Мови (ІУНМ) Української Академії Наук, утвореного злиттям термінологічних установ Академії Наук України і Київського наукового товариства після об'єднання їх 30 травня 1921 р. Ця подія знаменувала початок нового етапу в розвитку української термінології – етапу організованої, систематичної роботи [1: 6], що тривав до початку 1930-х рр.

До 1930 р. ІУНМ видав 16 словників із різних галузей знань, а у 1930 р. був реорганізований в Інститут мовознавства, після чого до 1933 р. видав ще понад 15 словників. Серед них терміни технічної механіки та опору матеріалів фіксують 8. Усі словники ІУНМ мають підзаголовок «Проект»; їх характерними рисами є:

1) наявність передмов, у яких обговорюються актуальні питання термінологічної роботи, формулюються принципи, за якими укладено словник тощо;

2) досить широка синонімія (дублетність) поданих термінів; це пов'язано з характером словника (дискусійним, а не нормативним). Часто при синонімах зазначаються джерела, з яких вони взяті. Наприклад: «*Напряжение – напруга (У, Г, Тмч, ЗТК, ФС, Др); [натуга (У, ФС); напруження (ФС, ДСТ); зусилля (Др)]*» [12: 57];

3) уникання запозичених термінів як з російської, так і з європейських мов, орієнтація на народне мовлення: добирання народних слів-термінів, а в разі їх відсутності термінотворення в національному дусі. У першому випуску «Вісника ІУНМ» була надрукована «Інструкція для складання словників»; та найвиразніше ці засади висвітлені у статті Т. Секунди «Принципи укладання української технічної термінології»: «На нашу думку, українська технічна термінологія повинна спиратися найперше на народні термінологічні матеріали». Інтернаціональні терміни «безперечно треба завести до української технічної термінології. Проте, на нашу думку, не зайве буде і для цих термінів, по зможі, добрати відповідні українські слова, і подавати їх рівнобіжно з інтернаціональними» [11: 17].

Ці принципи Т. Секунда втілював у своїх словниках, зокрема у «Німецько-російсько-українському словнику термінів з обсягу механіки», виданому 1925 року. Особливості деривації українських термінів, уміщених у словнику, докладно проаналізовані у статті І. Процик [9]. До цього можна додати, що словник, крім термінів із різних галузей механіки, містить кілька десятків загальнонаукових термінів (*великість 220, графічно, нарисово 642, незмінний 210, правило 400* тощо) і близько півтора десятка математичних термінів (*добуток 385, знак 596, косина (рос. діагональ) 97* та ін.).

До термінології опору матеріалів можна віднести 20 термінів та терміносполук (*54. Belastung (f) – нагрузка – навантаження, навантага; 145. Elastizität (f) – упругость – пружність, пружистість; 155. Festigkeitslehre (f) – учение о сопротивлении материалов – наука про опір або про видержність матеріалів та ін.*). В окремих випадках терміни опору матеріалів є складовою частиною наведеної у словнику терміносполуки: так у 496. *Seilbiegungswiderstand (m) – сопротивление изгибу канатов – опір проти згинання* кодом терміном опору матеріалів буде тільки *опір проти згинання*. Отже, на 660 словникових статей в основній частині словника припадає 24 терміни опору матеріалів (3,6 %).

Звертає на себе увагу різниця в кількості синонімів, що подаються до терміна в кожній із трьох мов словника. За підрахунками І. Процик, до 660 німецьких технічних термінів подаються 696 російських та 779 українських термінів-відповідників [9: 237]. Проте вже на невеликому обсязі термінів з опору матеріалів це помітно: з 20 словникових статей тільки в одній подано варіант для російського терміна (*груз, тяжесть*), а для українських термінів такі варіанти є в десяти статтях, тобто в половині випадків. Зрідка такі варіанти розмежовуються за лексичним значенням («*тягар, навантага [теоретично], вантаж [практично]*»), а в переважній більшості є дублетами.

При аналізі термінів окремо взятої галузі науки також можна побачити відсутність системності у відображенні їх: так, поняття «деформація», двічі передане німецьким *Formänderung*, українською один раз перекладається як *деформація* (173), а іншого разу — *зміна форми* (172); антонімічні терміни, пов'язані з поняттям пружності, подаються в різних частиномовних категоріях: *пружність*, *пружистість* (145) — іменник, а *непружний* (583) — прикметник. Та це зауваження аж ніяк не применшує значущості лексикографічної праці Т. Секунди як для наукового стилю української мови в цілому, так і для термінології механіки.

Словник В. Дубровського «Російсько-український технічний словник, з додатком сільськогосподарських термінів» мав 2 видання: 1925 року, обсягом 71 с., і 1927 року, змінене і доповнене видання, обсягом 102 с. Серед 14 джерел словника є словник Т. Секунди, а також книга С. Риндика «Міцність матеріалів», тому масив термінів опору матеріалів у словнику досить значний. Щодо першого видання автор зазначав у передмові, що воно нараховує понад 3 тис. російських термінів і близько 5 тис. українських. Друге видання словника містить 4661 словникову статтю, укладену за алфавітно-гніздовим принципом: в одній статті подаються спільнокореневі терміни, що відрізняються частиномовною приналежністю (напр., *упругий*, *-гость* — *пружистий*, *-тість* (*-тости*); *прочный*, *-ость* — *міцний*, *-ість* та ін.), а також словосполучення з лемою (так, у статті № 77 «Балка — трям» міститься 16 терміносполук на позначення видів балок; у статті № 3492 «Растягивающий — розтягальний» продубльовано терміносполуки «*-щая сила* — *р. сила*» і «*-щее напряжение* — *р. напруження*», вже наведені в статтях № 3765 «Сила» і № 2126 «Напряжение»). Таким чином усередині словникових статей наведено ще 3208 слів та словосполучень, частина зі словосполучень подана двічі, для кожного з елементів словосполучення. Отже, можна вважати, що словник містить не менше шести з половиною — семи тисяч слів та словосполучень, що належать як до якоїсь із терміносистем (напр., *азотистий* — *азотистий* до хімічної, *абсциса* — *поземина* до математичної тощо), так і до загальнонаукової (*исходный* — *вихідний*, *равняются* — *дорівнювати*, *в среднем* — *пересічно*), а також і загальноповсякденної лексики (*пополам* — *навіл*, *снаружи* — *зокола*, *зеленоватый* — *зеленастий*, *зеленавий*, *призеленуватий* тощо).

Із них до терміносистеми опору матеріалів можна віднести 103 терміни (1,4%), без урахування терміноелементів (так, у словнику є стаття № 3086, лема якої «*предельный*» (укр. *гряничний*) для опору матеріалів є терміноелементом, оскільки терміном для опору матеріалів є *предельная нагрузка*, але у статті наведено лише терміносполуки з іменниками *разрежение*, *спирт*, *температура*).

Також можна відзначити, що поступово зростає і якість лексикографічного опису термінів: у словнику В. Дубровського в усіх українських відповідниках поставлено наголоси, а для іменників II відміни чоловічого роду вказано закінчення родового відмінка однини (у словнику М. Вікула все це відсутнє, у словнику Т. Секунди наявні тільки наголоси).

«Словник технічної термінології» М. і Л. Дарморосів (1926) є одним із нечисленних українсько-російських словників технічної термінології серед багатьох російсько-українських. Це пов'язано з історією його створення: матеріал спочатку збирався з наявних на той час українських словників (Б. Грінченка, Уманця і Спілки, Є. Тимченка та ін.), але в процесі роботи автори дійшли висновку, що термінологічного матеріалу бракує, «а саме бракувало найголовніше народніх термінів» [2: 3]. І зрештою в основу словника лягла термінологічна лексика, зібрана на Київщині (1919–1920, 1924) та Полтавщині (1920–1924), а також утворена «на підставі тієї-ж таки народньої термінології» [2: 4]. Усі леми містять інформацію про своє походження: зібрані з народних уст – позначку про місце збирання («Київщ.» або «Полт.»), взяті з друкованих джерел – скорочене посилення на джерело, а терміни без позначок є або інтернаціональними, або утвореними авторами на основі зібраної народної лексики. Матеріал у словнику подано за алфавітно-гніздовим і тематичним принципами. Тому всередині 3767 словникових статей «Словника технічної термінології» міститься ще понад 4300 термінів та терміносполучень, певна частина з яких дублюється в різних словникових статтях, тобто загалом словник нараховує близько шести з половиною – семи тисяч слів та словосполучень, що належать як до терміносистем різних галузей науки і техніки, так і до загальнонаукової (*довільний – произвольный, обсяг діяння – область действия* тощо) та загальноживаної лексики (*бряк – металлический звук, брудук – бурундук, повільно – медленно* тощо).

До терміносистеми опору матеріалів можна віднести 78 термінів (причому три з них містять термін опору матеріалів тільки як складову частину: *цилиндрический стержень шатуна – вібле гонкове стебло*, де терміном ОМ є «*цилиндрический стержень*» та под.), що становить трохи більше 1 % від загальних восьми тисяч термінів словника. Терміноелементи (*косий – косой, площинка – площадка, сучинник – коэффициент* та под.) не враховувалися.

«Словник математичної термінології (проект). Ч. II. Термінологія теоретичної механіки» Ф. Калиновича (1926) є другою частиною тритомника, що був підготовлений математичною секцією природничого відділу Інституту української наукової мови УАН. Словник має виразний нормалізаторський характер, усі терміни стратифіковано за рівнем рекомендованості: рекомендовані терміни виділено курсивом, не рекомендовані, але можливі у вжитку надруковано звичайним шрифтом, а неприйнятні та помилкові взято в квадратні дужки. Для кожного українського терміна подаються російський, німецький та французький відповідники. Усього словник містить 952 такі словникові статті, в яких подано терміни теоретичної механіки, фізики та опору матеріалів, а також невелику кількість загальнонаукових термінів. Терміни опору матеріалів становлять 17,5 % (167 терміноодиниць).

У передмові Ф. Калинович коментує тогочасний стан термінології технічної механіки: «...терміни чистої математики, передусім елементарної, вже довго вживалися в підручниках і здебільша були усталені; натомість термінологія теоретичної механіки, якщо не рахувати термінів спільних з фізикою, зовсім нерозроблена. Значну кількість термінів виписано з чужомовних джерел і подано їх переклади...» [5: V].

«Словник технічної термінології (загальний)» І. Шелудька й Т. Садовського (1928) є результатом спільної роботи всіх секцій технічного відділу ІУНМ із метою «вигоовити словник загально-технічний, що має відгукнутися на вимоги техніка будь-якого фаху» [16: 7]. Задля цього із загальної картотеки відділу обсягом 120 тис. карток було відібрано 35 тис. карток з основною термінологією. Матеріал організовано за алфавітно-гніздовим принципом, словник нараховує понад 18000 гнізд.

До терміносистеми опору матеріалів можна віднести 205 термінів, що становить менше 1% (0,58 %) матеріалу словника, проте за абсолютною кількістю є найбільшим показником поміж тогочасних словників. Серед цих термінів є такі, що не фіксувалися в попередніх словниках (напр., *система статически-неопределимая – система статично-невизначна, система статически-определимая – система статично-визначна, усталость (железа) – втома* та ін.). Проте найбільше вплинуло на кількісний склад те, що автори, наводячи певний термін, послідовно подають до нього максимальну кількість спільнокоренових утворень. Так, якщо у словнику Ф. Калиновича подано лише 1 термін із коренем «срез» (*срез, скальвание – сколювання*), то у словнику І. Шелудька і Т. Садовського – 7 (*срез (предмет) – зрізок (-зка); с. (действие) – зрізування, зрізання; срезанный – зрізаний; срезной – зрізний; срезывание, срезка – зрізування, зрізання; срезывать, -зать – зрізувати, зрізати; срезывающий – зрізний*).

«Словник механічної термінології. Ч.І. Силовні» (1929) є результатом майже чотирирічної праці механічної секції технічного відділу ІУНМ, остаточно упорядкував термінологічний матеріал В. Фаворський. Термінологія, наведена тут, охоплює такі галузі механіки, як «паровики, парові машини, парові турбіна, середопальні рушії, водяні рушії, вітряні рушії, смоки й деталі машин» [13: 6]; усе це разом (крім насосів та деталей машин) того часу називали «силотехнікою», звідси підзаголовок «Силовні» в назві словника. Словник є перекладним, складається з двох частин – російсько-української та українсько-російської. За підрахунками автора, словник містить понад 10 000 термінів. Серед них ми нараховали 178 термінів опору матеріалів (1,8 %). Сюди зараховано також прикметники – леми словникових статей, навіть якщо вони є лише терміноелементами, тобто частинами терміносполук опору матеріалів. Це пов'язано зі способом подання прикметників у словнику: при кожному з них у дужках зазначено ті іменники, в поєднанні з якими прикметник утворить термінологічне словосполучення (напр., «*Косой (срез, изгиб) – скісний*», «*Изгибающий (момент, усилие) – згинальний...*», «*Допускаемый (нагрузка, напряжение) – допускний...*»).

Отже, простежуючи розвиток лексикографічного відображення термінології опору матеріалів за весь період, можна говорити як про його якісне покращення, так і про кількісне зростання фіксованих у словниках термінів з цієї терміносистеми.

Аналізуючи наведені у словниках українські терміни опору матеріалів, можна відзначити, що вони подекуди запозичуються з інших мов (переважно це стосується термінів-інтернаціоналізмів: *деформація, коефіцієнт, момент* і

под.), а найчастіше творяться за допомогою як словотворчих засобів української мови (балка *швеллерная* – трям *коритуватий*, усилює *растягивающее* – зусилля *розтяжне*, *розтягальне*, диск *равного сопротивления* – кружало *рівноопірне* тощо), так і вторинної номінації шляхом метафоричного та метонімічного перенесення (*крихкий*, *твердий*, *гнуčkий*, *гнуčkість*, *напруження*, *напруга*, *міцний*, *міцність*, *розрив*, *розтяг*, *стиснення*, *опір*, *зріз*, *видовження* та ін.).

Розвиткові української наукової мови великою мірою сприяла й українізація, розпочата 1923 року: «Частковий перехід високих шкіл, а надто технічних, на викладову українську мову потребує термінологічних словників» [14: 87]. Цей «частковий перехід» (на 1927–1928 рр. – 78% шкіл, 38% технікумів) був значним кроком уперед, адже у 1917 році багато вишів (серед них – Київський університет і Київський політехнічний інститут) відмовилися від українізації навчання [8: 79].

У відповідь на цю потребу з'являється низка підручників із технічної механіки та її розділів (Бургем «Математика для механіків» (1927), Я.В. Столярів «Технічна механіка» (1927), П. Стефан «Основи технічної механіки інженера-машинобудівника» (1932); А.І. Сідоров «Задачі на деталі машин» (1933); Р.В. Поль «Вступ до механіки та акустики» (1933) та ін.), зокрема й підручники та збірники задач з опору матеріалів: Б.Л. Ніколас «Збірник задач на опір матеріалів» (1927), Г. Г. Кривошеїн «Опір матеріалів» (1931), П.Г. Куликівський «Короткий курс опору матеріалів» (1931), С.П. Тимошенко «Збірник задач з опору матеріалів» (1931); М.М. Абрамов «Теорія опору матеріалів» (1932); С.П. Тимошенко «Опір матеріалів» (1934).

До переважної більшості технічних книг у цей період додаються словники, що містять від 30-40 до 200-300 термінів. Наприклад, словничок при «Задачах на деталі машин» А. Сідорова має 141 термін, з них 5 належать до термінології опору матеріалів (*зусилля зсувне* – *усиліє секущее*; *міцність* – *крепость* (*прочность*); *момент згинальний* – *момент изгибающий*; *момент крутильний* – *момент крутящий*; *момент скручувальний* – *момент скручивающий*). Також є словники при підручниках та задачниках з опору матеріалів (у Г. Кривошеїна – 118 термінів, у М. Абрамова – 171 термін, в обох посібниках С. Тимошенка – по 96 термінів), куди включено не тільки технічні, а й загальнонаукові терміни і навіть загальноповсякденну лексику (*аркуш*, *безпека*, *діяння*, *поділка*, *припущення*, *рівняння*). Загалом принципи добору термінів у цих словниках практично такі ж самі, як і в словниках ІУНМ.

Першим українським підручником з опору матеріалів є «Міцність матеріалів» інженера С. Риндика (1924, Прага). «Підручник практично повний за науковим змістом як на той час і тогочасний рівень науки про міцність» [6: 58], «побудований він вельми продумано і раціонально на строго індуктивній основі» [6: 60], складається зі вступу та 14 розділів («Розтяг і стиск», «Обчислення розтягнутих і стиснутих стрижнів», «Многосжаний розтяг і стиск», «Скіс» і т.д.), у яких затерміновано практично всі наявні на той час поняття опору матеріалів.

До підручника також додано термінологічний словник на 22 сторінках, у передмові до якого автор висловлює свої погляди на засади укладання

української термінології: «повна українізація наукової термінології була б ідеальним розв'язком справи», «чужі слова», а в тім числі так звані інтер-національні, засмічують мову та ущербно впливають на її красу [10: III], «на-віть невдалий, але свій термін є ліпший од чужого» [10: IV]. Словник містить 69 словникових статей, із них тільки у 4 подано терміни власне опору матеріалів: *двигар* – Träger, балка; *обтяжувати* – Wirken, *действовать*; *переріз* – Schnitt, *разрез* (сучасне рос. *сечение*); *поперечця* (поперечний переріз). Ще 8 лексем можуть використовуватися в терміносистемі опору матеріалів як терміноелементи, тобто компоненти термінів-словосполучень: *рівновзір* (уравнение), *середовий* (внутренний), *співчинник* (коэффициент) та ін. Крім того, всередині статей подається, з різним ступенем коментування, додатково ще 141 термін, із них до термінології опору матеріалів належить 5: *кутові, коротчасті, острішники, двострішники, зетові* двигарі (різновиди балок за формою перерізу). Отже, з 210 термінів словника до терміносистеми опору матеріалів належать щонайбільше 17 (8 %). Це пояснюється тим, що метою словника було не вибудувати систему термінів певної науки (ця система вибудовується власне в тексті підручника), а проілюструвати важливі для автора ідеї щодо розбудови термінології української мови загалом і подати витворені на національному ґрунті відповідники до усталених міжнародних термінів: *вібло (циліндр), вирлиця (турбіна), відлука (сегмент), двигар (балка), числорис (діаграма)* тощо.

Та вся ця плідна термінологічна праця була штучно перервана у 1934 р., коли вийшов спеціальний журнал Академії Наук України «Мовознавство», 90% статей обох номерів якого були присвячені так званому «націоналістичному шкідництву в мовознавстві»; особливо дісталось словникам та статтям Т. Секунди, В. Фаворського, І. Шелудька та всьому Інститутіві Української Наукової Мови за лінію, яку він вів «за керівництвом ватажків українського націоналістичного табору, Єфремових та інших» [15: 10]. 1935 року виходять сумнозвісні виробничий та фізичний бюлетені, де відповідно до резолюції НКО на 40-50% виправлено «шкідницьку термінологію» та «націоналістичний правопис» словників ІУНМ.

Таке політичне втручання перервало природний процес еволюції терміносистеми: за півстоліття було накопичено значний масив термінів-варіантів, з яких у подальшому слід було вибрати найкращі, але відбір мав відбуватися природним шляхом – у процесі мовної практики фахівців і широких кіл носіїв мови, а також за допомогою мовознавчих дискусій. Замість цього директивним шляхом було відкинуто переважну більшість варіантів, і навіть замість деяких усталених термінів введено зрусифіковані відповідники. І в термінологічному житті надовго запанував період уніфікації та русифікації.

Отже, проаналізований нами етап розвитку терміносистеми опору матеріалів від 1924 до 1934 року є етапом поглибленого розвитку на науковому підґрунті. У підручниках з опору матеріалів вибудовується терміносистема опору матеріалів як стратифікована, відповідно до ієрархії понять, цілісність. У термінологічних словниках цього часу термінологія науки про міцність представлена не випадковими лексемами, а розгалуженою мережею понять, починаючи з наріжних для опору матеріалів.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на з'ясування способів номінації понять терміносистеми опору матеріалів на цьому етапі її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Гладкий М.** Інститут української наукової мови ВУАН / М. Гладкий // Вісник ІУНМ. – К., 1930. – Вип. II. – С. 6–10.
2. **Дарма роси М. і Л.** Словник технічної термінології : з російським покажчиком / М. і Л. Дармароси. – К. : Горно, 1926. – 292 с.
3. **Дубровський В.** Російсько-український технічний словник, з додатком сільськогосподарських термінів / В. Дубровський. – К., 1925. – 71 с.
4. **Дубровський В.** Російсько-український технічний словник, з додатком сільськогосподарських термінів / В. Дубровський. – Вид. 2-е, змінене і доповнене. – К., 1926. – 102 с.
5. **Калинович Ф.** Словник математичної термінології (проект). Ч. II. Термінологія теоретичної механіки / Ф. Калинович ; Математична Секція Природничого Відділу Інституту Української Наукової Мови УАН ; Математично-Природничо-Лікарська Секція Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. – К. : Держ. вид-во України, 1926.
6. **Корнілов О.А.** Перший україномовний підручник з опору матеріалів [Текст] / Корнілов О.А. // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 8. – 2005. – С. 58–62. – ISBN 978–966–8424–76–2.
7. **Кочан І.М.** Українські термінологічні словники 20-х років ХХ століття з позицій сьогодення / І.М. Кочан // Термінологічний вісник : Зб. наук. пр. – К. : ІУМ НАНУ, 2011– Вип 1. – С. 156–162. – Бібліогр.: 8 назв. – ISSN 2221-8807.
8. **Онопрієнко В.І.** Осередки національного відродження: Українські університети в 1917-1919 рр. [Текст] / В.І. Онопрієнко // Вісн. АН України. – 1992. – № 2. – С. 77–87.
9. **Процик Ірина.** Розвиток української фізичної термінології в 20-их роках ХХ століття (на матеріалі словника з механіки Тадея Секунди) [Текст] / І. Процик // Вісник Львівського ун-ту. Серія філологічна. Вип. 29. – Львів, 2000. – С. 236–242.
10. **Риндик С.** Міцність матеріалів (курс високих технічних шкіл) з 214 рисунками та термінологічним словником [Текст] / інж. С. Риндик. – Прага : Український громадський видавничий фонд, 1924. – 365 с.
11. **Секунда Т.** Принципи укладання української технічної термінології : Дискусійна / Т. Секунда // Вісник ІУНМ. – Вип. II. – К., 1930. – С. 11–21.
12. **Секунда Т.** Німецько-російсько-український словник термінів з обсягу механіки з українським та російським покажчиками : Терміни розглянув і прийняв Технічний Відділ ІУНМ ВУАН [Текст] / Тадей Секунда. – К. : Державне вид-во України, 1925. – 39 с.
13. **Словник механічної термінології.** Ч. I. Силонні. (Проект). Матеріали до української термінології та номенклатури / [Упорядкував В. Фаворський]; ВУАН. ІУНМ. – Т. XV. – К. : Держ. вид-во України, 1929. – 167 с.
14. **Туркало К.** Рец. на: Дубровський В. Російсько-український технічний словник. – Вид. 2-е, змінене та доповнене. – К., 1926. – 102 с. / К. Туркало // Вісник ІУНМ. – Вип. II. – К., 1930. – С. 87–91.
15. **Хвиля А.** За більшовицьку пильність на фронті творення української радянської культури / А. Хвиля // Мовознавство. – К., 1934. – № 1. – С. 7–13.
16. **Шелудько І.,** Садовський Т. Словник технічної термінології (загальний). (Проект) : Зредагував технічний відділ Інституту Української Наукової Мови УАН / Уклали інж. І. Шелудько та інж. Т. Садовський. – К. : Держ. вид-во України, 1928. – 588 с.